

İDMAN KOMANDALARINA MOTİVASİYA VƏ UŞAQ-VALİDEYN MÜNASİBƏTLƏRİNİN ƏLAQƏSİ

Z.M. Hüseynova

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası

zahida.huseynova2021@sport.edu.az, orcid.org/0000-0003-1434-8975

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 17 aprel 2023

Dərc olunub: 23 iyun 2023

© 2022 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annötasiya. Məqalədə 14-15 yaşlı idmançılardan ibarət basketbol komandalarının motivasiya mühiti ilə valideynlər tərəfindən dəstəklənməsi, onların iştirakı və isti münasibətləri kimi sosial-psixoloji xüsusiyyətlər arasındakı əlaqə öyrənilir.

Açar sözlər: *motivasiya mühiti, sosial-psixoloji xüsusiyyətlər, basketbol komandası, idman komandası, valideyn dəstəyi, iştirak, istilik.*

Motivasiya qrupda inkişaf edən və qarşılıqlı əlaqədə hər bir iştirakçının motivasiyasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən dəyərlər, normalar və gözləntilər sistemidir [1, 2, 4]. Sistemin bu xüsusiyyəti idman komandasının sosial mühitini və onların idrak, davranış və affektiv xüsusiyyətlərini öyrənmək üçün ən uyğun olan iki nəzəriyyə ilə - C.Nikolsun formalaşdırdığı məqsədə nail olmaq nəzəriyyəsi və öz müqəddəratını təyin etmə nəzəriyyəsi ilə yaxşı uzlaşır. E. Daisy və R. Ryan tərəfindən [1, 3]. Motivasiya mühiti çoxölçülüdür və vəzifəyə cəlb olunma (ustalıq istiqaməti) və eqo iştirakından (performans/özünü təsdiq etmə oriyentasiyası) ibarətdir [5].

Bununla belə, məşqçinin motivasiya təsiri artıq daha çox öyrənilmişdir, buna görə də tədqiqatımızın məqsədi valideynlərin idmançılarda dəstəyi, onların fəaliyyətinə cəlb edilməsi, isti münasibət kimi sosial-psixoloji amillərin təsirini öyrənmək idi. valideynlərlə münasibətlər. Tədqiqat yeniyetmə basketbolçulardan (14-15 yaş) ibarət komandalarda aparılıb.

Müqayisəli təhlil göstərdi ki, məşqçi həmişə davranış, peşəkar səriştəsi və ya komanda ilə emosional təması ilə motivasiya mühiti-

nin formalaşmasına birbaşa təsir göstərmir. Birbaşa, məşqçi məşq və məşqdən kənar prosesi qurmaqla özünü təsdiq yönəlmiş motivasiya təzahürlərini azaltmağa qadirdir. Amma motivasiya mühitinin formalaşmasına təsir etmək üzərində dayanılır vəzifə, bəlkə də dolayısı ilə idmançıların valideynlərini komandanın həyatına cəlb etməklə, valideynlərin uşaqlara isti münasibət göstərə biləcəyi vəziyyətlər yaratmaqla, həmçinin valideynlərə idmançıların müstəqilliyini dəstəkləməkdə kömək etməkdir.

Başqa sözlə, valideynlərin iştirakı, münasibətlərinin istiliyi və dəstəyi dolayısı ilə motivasiya mühitinin formalaşmasına təsir göstərir, lakin fərqli xarakterli vasitəsiz münasibətlər də aşkar edilmişdir. Tədqiq olunan komandalardan biri (komanda 1), 19 nəfərdən ibarət, 5% əhəmiyyət səviyyəsində, ananın dəstəyinin göstəricilərinin artması ilə vəzifə yönümü azalır ($r = -0.485$). Bu nəticə bütün mövcud nəzəri fərziyyələrə, eləcə də digər komandalardakı nəticələrə ziddir. Həmçinin, komandada valideynlərin qavrayış diaqnostikasının orta dəyərləri digər ikisininkindən aşağıdır və vəzifə yönümlü motivasiya iqlimi də özünə yönümlü olandan üstündür.

17 nəfərlik heyətlə 2-ci komandada ananın dəstək göstəricisi vəzifə yönümlü motivasiya göstəricisi ilə düz mütənəsbdir (0,523) və özünü təsdiq yönəlmiş motivasiya ilə tərs mütənəsbdir (-0,545)). Həmçinin, vəzifə yönümlü motivasiya ilə əhəmiyyətli dərəcədə əhəmiyyətli birbaşa əlaqə atanın idmançıların fəaliyyətində iştirakının göstəricisi ilə göstərilir (0,5). İkinci komandadakı bütün əlaqələr 1% əhəmiyyətlilik səviyyəsində əhəmiyyətlidir.

3-cü komandada motivasiya ilə valideyn qavrayış miqyası arasında heç bir əhəmiyyətli korrelyasiya tapılmadı, bununla əlaqədar aşağıdakı nəticələr çıxarıldı.

Motivasiya mühitinə inkişafın sosial vəziyyəti, xüsusən də valideynlərin qavrayışı və

onlarla münasibətlər təsir göstərir. Bu təsirin təbiəti hələ də tam başa düşülməyib və əlavə tədqiqat tələb edir. Həmçinin, valideynlərin motivasiya mühitinə təsiri uşaqda ətrafdakı dünya, özü haqqında müxtəlif növ fikirlərin formalaşması və uşaqda əsas ehtiyacların ödənilməsi yolu ilə özünü göstərə bilər: səriştə, başqaları ilə əlaqə. İnsanlar və muxtariyyət, eləcə də təhlükəsizlik ehtiyacı.

ƏDƏBİYYAT

1. **Vurgun N.** *Sporda Yarışma Kaygısı ilə Sportif Güven üzerindeki etki.* 156

səhv. Çap tarixi 2018. Spor bilimleri araştırmalar dizisi 19.

2. **Bezçi Ş.** *Antrenörlerin Stresle Başa Çıkma ve Problem Çözme Becerileri spor yayın evi*, tarix 1 yanvar 2016 səh. 143.
3. **Hansel F., Julia M.** *Sport-Psychologie.* Berlin. Tarix 2016 s.115.
4. https://sports-psychology.ru/psikhologhichieskiie_tiesty
5. **Demir M.** *Mümine Soytürk-Beden eğitiminde araştırmaya dayalı öğretim modeli.* Spor yayınevi ve Kitab evi. S.92 tarix 2021.

ВЗАИМОСВЯЗЬ МОТИВАЦИИ СПОРТИВНЫХ КОМАНД И ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИХ ОТНОШЕНИЙ

З.М. Гусейнова

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта
zahida.huseynova2021@sport.edu.az, orcid.org/0000-0003-1434-8975

Аннотация. В статье исследуется взаимосвязь мотивационной среды баскетбольных команд, состоящих из 14-15-летних спортсменов, с такими социально-психологическими характеристиками, как поддержка родителей, их участие и теплые отношения.

Ключевые слова: мотивационная среда, социально-психологические характеристики, баскетбольная команда, спортивная команда, поддержка родителей, вовлеченность, теплые отношения.

THE RELATIONSHIP BETWEEN MOTIVATION FOR SPORTS TEAMS AND CHILD-PARENT RELATIONSHIPS

Z.M. Huseynova

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport
zahida.huseynova2021@sport.edu.az, orcid.org/0000-0003-1434-8975

Annotation. The article studies the relationship between the motivational environment of basketball teams consisting of 14-15-year-old athletes and socio-psychological characteristics such as parental support, their participation and warm relationships.

Keywords: motivational environment, socio-psychological characteristics, basketball team, sports team, parental support, participation, warm relationships.